

Linnard

Leonard van Rossum (‘Linnard’) is de oudste inwoner van Het Wild, maar wie denkt een chagrijnige dikke man aan te treffen, die zijn dagen slijt naast de kachel, heeft het lelijk mis. Hij is ook geen broos oud mannetje dat met grote zorg omringd moet worden. Nee, Leonard van Rossum kun je met recht een kwieke oudere noemen. Hij is met zijn 87 lentes een slanke, lenige man die goed van de tongriem gesneden is. Zijn favoriete stoel is een rechte eetkamerstoel waarop hij half gehurkt zit, met één been onder de bips en één arm steunend op de rugleuning. De enige momenten waarop hij even ‘op de rem’ moet trappen, zijn de momenten waarop hij bijvoorbeeld twijfelt over hoe lang iets geleden is, maar daarvoor heeft hij echtgenote Mien, die al net zo kwiek is als hij. Op een avond in het voorjaar van 2010 zitten we met hen aan de keukentafel in wat eens de ‘Wildse Hut’ was, en praten we over het leven op Het Wild. Ver na twaalven pas, en nog warm van een ‘citroentje met suiker’ gaan we huiswaarts: verbaasd, voldaan en blij. Verbaasd: over zoveel positiviteit bij twee mensen, die toch ook het nodige meemaakten in het leven. Voldaan: omdat we dankzij hun openheid en hun vertelkunst zoveel wijzer zijn geworden. En blij: over de gastvrijheid, over de gulheid waarmee ze ons toegang gaven tot de familiefoto’s, waardoor we in staat zijn een goed verhaal te maken over dit mooie stukje Maaskant.

“Van wie bende gè d’r enne?”

Leonard werd hier geboren op zaterdag 21 juli 1923. ‘De Wildse hut’ was toen het enige gebouw in dit stukje polder, afgezien van een enkele boerderij die verderop richting de Kruisstraat stond. De huizen van Het Wild stonden langs de smalle maasdijk die de naburige dorpen met elkaar verbond. Het brengt ons meteen bij de vraag die hij als jongetje ook vaak gesteld kreeg: “Van wie bende gè d’r enne?” Met het antwoord van Leonard (“*van Rein van Rossum en Anna van der Dussen*”) komen de foto’s van de voorouders op tafel en volgt een duik in het verleden. In het midden van de negentiende eeuw, is ‘de Wildse hut’ eigendom van Jan van Hirtum en Maria van Baren. Hun dochter Drieka trouwt in 1890 met Nard van Rossum en neemt samen met hem ‘de Wildse hut’ over. Hun zoon Reinier trouwt in 1921 met Anna van der Dussen van ’t Slot bij Empel en zet de traditie van zijn moeders familie voort. Reinier en Anna zijn de ouders van tien kinderen waaronder Leonard, die in 1923 geboren wordt. In de winter wonen ze aan de dijk, waar ze ook een café hebben, en in de zomer zijn ze in de polder, in en om ‘de Wildse hut’.

‘De Wildse hut’

De eerste herinnering die Leonard aan de hut heeft, is er een uit 1928. In dat jaar zorgt ‘de Beers’ voor meer dan de gebruikelijke wateroverlast, waardoor ‘de Wildse hut’, die lager ligt dan de huizen aan de dijk, ‘tot aan de zolder’ onder water komt te staan. Het beeld van een op drift geraakt dak, dat naar de dijk komt gedreven staat nog helder op zijn netvlies. Gelukkig heeft hij ook goede herinneringen want in de zomer is er geen vuiltje aan de lucht. De polder is zijn koninkrijk; er valt van alles te zien, want de boeren hebben het druk en daardoor is het ook druk in ‘de Wildse hut’. Achter de hut, langs de weg die er toen nog lag richting de eendenkooi, lag een sloot volgens Leonard, want veel mensen kwamen met een ‘broekstok’ zodat ze slootje konden springen. Hij herinnert zich Dries de Pruis¹ nog, de ganzenvanger die een houten been had en die desondanks moeiteloos de sloten nam.

¹ een bijnaam, Dries heet ook Van Rossum, maar is geen familie.

De lagere school bezoekt Leonard in Gewande, zoals de meeste kinderen die aan die kant van Het Wild wonen. Leonard kan bijna niet wachten tot hij 'groot' is, want buiten zijn is nou eenmaal veel leuker dan binnen zitten. Zodra hij de lagere school achter zich heeft, gaat hij thuis meehelpen op de boerderij en op het land in de polder. 'De Wildse hut', die sinds het begin van de Maaswerken niet meer onder water komt te staan, is geschikt gemaakt voor bewoning, maar zal ook zijn functie als café blijven behouden.

Werken en ontspannen

De Van Rossums verbouwen voornamelijk vlas en koolzaad en in de drukste periode zijn er soms wel dertig knechten aan het werk. Als hij vijftien is rijdt Leonard op de tractor: erwten wegbrengen naar Oss om te laten dorsen en vlas rijden naar het schip dat komt laden aan 'd'n Bol'. Aanvankelijk krijgt hij de nodige verbaals want, zoals dat in goed Wilds heet, 'alle begin is moeilijk'.

Het vlas, dat met de hand wordt geplukt, gaat, nadat het zaad geoogst is, in grote hoeveelheden per schip naar Zeeland, waar het zes weken in het water ligt om de vezels los te weken. Behalve dat de vlasplant grondstof levert voor linnen, wordt er ook oeverbeschoeiing van gemaakt. Het koolzaad

wordt op zogenaamde ruggen gelegd, die met een slee en een paard naar de dorskast getrokken worden, die samen met van die grote Amerikaanse tankwagens wel een week lang het landschap domineert. Van het zaad wordt olie geperst die in levensmiddelen gebruikt wordt. Ook koolzaad wordt nog met de hand geoogst. Leonard vertelt: *“Een dubbeltje per bos kreeg je”,* volgens Leonard, *“maar had je 'm te losjes gebonden dan werd je door Willem Verhagen, de voorwerker, gekort op je verdiensten. Dan trok hij er een paar dubbeltjes af, en ook nog een dubbeltje voor het opnieuw opbinden”*.

De Van Rossums zijn de enigen hier die vlas verbouwen. Als de planten in bloei staan is het zaak dat er onkruid gewied wordt, maar daarvoor bestaat een even eenvoudige als slimme oplossing: schapen zijn dol op dat (on)kruid en hebben een hekel aan de vlasplanten. *“Als d'n Bon uit Nuland dan was geweest met zijn kudde schapen, kon je over heel het land de blauwe en witte vlasbloemen weer zien”* vertelt Leonard.

Dansorgel

Als de zondagsplicht erop zit – sinds de Maaskanalisatie begin jaren dertig gaan de Wildenaren ofwel in Empel ofwel in Maren naar de kerk – is het tijd voor een beetje vertier. Zoals veel jonge mensen op het platteland huldigen ook Leonard en zijn kameraden het standpunt: *“dichtbij is niets, wat je van ver haalt is beter”*. In de winter willen ze nog weleens naar Hendrik Smulders op Gewande fietsen voor een biertje, maar zodra het weer het toelaat, koersen ze met zijn allen naar Den Bosch naar hotel De Rode Leeuw. Daar komen veel jonge mensen uit de omliggende dorpen en omdat in die tijd de dames vóór donker binnen moeten zijn is er gelegenheid te over om galant te zijn. Danstenten staan er alleen maar met de kermis en in sommige dorpen zoals Rosmalen en Vinkel staat er zelfs een dansorgel in die tent. *“Op Het wild heeft nooit een danstent gestaan”* weet Leonard *“pas na de oorlog stond er een tje bij de nieuwe 'Wildse hut', die kwam uit Rosmalen”*.

Oorlog

De eerste oorlogsjaren zijn betrekkelijk rustig aan de Maaskant. Wel komt er in 1940 inkwartiering op Het Wild, waardoor er een pontonbrug komt te liggen op de plek waar vroeger het voetveer lag. Bij verschillende mensen worden soldaten ingekwartierd, en later wordt zelfs een eigen barak gebouwd op de uiterwaarden.

Het telen van vlas en koolzaad komt in de oorlog stil te liggen omdat er op den duur geen scheepvaart meer is en ook de tankwagens wegblijven. Iedereen houdt zich dan ook bezig met de teelt rond het

huis, om in het eigen onderhoud te voorzien: boontjes, aardappelen, sla, een paar beestjes in de stal, wat kippen, konijnen en dat is het. Ook tegenwoordig nog mag Leonard graag in zijn eigen moestuin werken. Sinds kort heeft hij zelfs een glazen kas, waar hij spinazie en komkommers teelt. Hij houdt

van zijn eigen groenten: *“veel lekkerder dan gekocht”*. Mien is het roerend met hem eens, elke zomer nog conserveert ze alles wat uit de eigen tuin komt.

Als de oorlogsjaren ter sprake komen vertelt Mien - die in Oss geboren is - dat ze als veertienjarige met haar zussen naar Gewande schaatste over de weteringen en dat ze in 1944 de kogelgaten in het ijs zag zitten. Het is het jaar dat geen enkele Wildenaar ooit zal vergeten, want als de Duitsers komen, worden ze zonder pardon uit hun huizen verjaagd.

Ook het gezin Van Rossum dient te vertrekken. Aanvankelijk gaan ze naar

Rosmalen, later naar Het Slot bij Empel en van daar uit gaat het met paard en wagen over de achterdijk naar Lithoijen, waar ze de komende vier maanden onderdak vinden bij de familie Van de Worp. Als ze langs Het Wild komen, ziet de jonge volwassen Leonard zowel ‘de Wildse hut’ als hun voormalige woonhuis aan de dijk in brand staan. Alsof dat nog niet genoeg is voor zijn ouders, overlijdt hun zoon Harrie als gevolg van een V1 die neerkomt in Lithoijen. Leonard, die op de bewuste dag een wagen heeft omgeruild in Tilburg ziet bij zijn terugkomst in Lithoijen de Rode Kruiswaggen van de Engelsen rijden. Als boer de Goeij hem vertelt dat zijn broer Harrie in die wagen ligt, vreest Leonard het ergste. De familie bezoekt Harrie die avond in het Osse ziekenhuis, waar het duidelijk wordt dat hij er zeer slecht aan toe is. Tegen de ochtend overlijdt Harrie aan zijn verwondingen.

Als de Van Rossums na de oorlog weer terugkeren naar Het Wild, blijkt de schade aan ‘de Wildse hut’ te herstellen. Overal wordt opnieuw gebouwd en ook op Het Wild komen noodwoningen, noodboerderijen en later ook weer degelijke grote boerderijen zoals die van Marinus Hanegraaf.

De overheid maakt een vergissing waar het ‘de Wildse hut’ betreft, want even verlangen ze dat de familie huur gaat betalen omdat ze ervan overtuigd zijn dat het pand ook ‘van de wederopbouw’ is, zo vertelt Leonard. Dankzij de Joodse boekhouder en hun beider vasthoudendheid ten opzichte van politie, justitie en het Ministerie van Oorlog, wordt de lucht geklaard en horen ze er nooit meer iets van. Naast ‘de Wildse hut’ bouwt Leonard later een huisje van betonelementen die ter plaatse vervaardigd zijn in het plaatselijke betonfabriekje van Jan van Kessel. Leonard noemt het huisje een “kiepekoij” maar het is comfortabel genoeg om er in te kunnen wonen. Hij bekostigt alles zelf, maar gek genoeg verlangt de overheid ook nu weer ten onrechte huur. Gelukkig blijft het dit keer bij wat administratieve schermutselingen.

Trouwen

Het huisje is er neergezet omdat Leonard inmiddels enige tijd verkering heeft met Marie Verhallen uit Vinkel en graag met haar wil trouwen. Hun dochter Maria wordt in dit huisje geboren. Het zijn de vijftiger jaren, en het gaat goed met Nederland. Ook dit jonge gezin gaat het voor de wind, totdat het noodlot toeslaat: als hun dochter nog maar twee jaar oud is, overlijdt Marie aan een nierversgiftiging en is Leonard al vroeg in zijn leven weduwnaar. Gelukkig kan hij voorlopig steunen op zijn ouders en de rest van de familie want bij al het verdriet moet het werk gewoon doorgaan. Maria wordt door beide families met zorg en liefde omringd.

Naar het land dat de familie na de oorlog verpachtte, hebben ze nauwelijks omkijken. Wel zorgen Leonard en zijn vader voor wat beestjes van de Osse boer Van Erp van de Amstelhoeve, die op Het Wild een stukje land gepacht heeft van eigenaar Marggraaf. Van Erp komt dan meestal op zondag afrekenen in ‘de Wildse hut’ en soms drinken ze samen een borreltje. Als Leonard eens met zijn dochtertje onderweg is en met een kapotte auto in Oss staat, wendt hij zich dan ook tot Van Erp voor raad. Van Erp bekijkt samen met Leonard de auto, terwijl zijn dochter Mien zich over de kleine ontfermt. Die verveelt zich geen moment en overal waar Mien gaat, huppelt de kleine Maria achter haar aan: naar de kalveren, de varkens, en al het kleinvee dat eten nodig heeft. Als de auto weer rijkelijk is en Leonard aanstalten maakt om naar huis te gaan, heeft de kleine meid daar eigenlijk geen zin en maakt dat kenbaar aan haar nieuwe grote vriendin. Mien zet haar echter met zachte hand in de auto, maar belooft haar dat ze zo vaak met papa mee mag komen als ze wil. Dat papa daar zelf ook wel

oren naar heeft, blijkt als hij de zondag erop toevallig alweer komt 'buurten' en Mien enige dagen later zijn brommer ziet staan als ze bij haar oudere zus en zwager in Nuland komt babysitten. Van stormachtige verliefdheid is geen sprake, maar vanaf het eerste moment is er een intense vriendschap, die geleidelijk overgaat in liefde. Vader Van Erp ziet de winter aankomen, en heeft bij voorbaat al medelijden met Leonard, die in de regel met de brommer naar Oss zal moeten komen. Tegen zijn dochter zegt hij: *"Gullie moet vur de winter mar trouwe, want dè is gen doen vur dieje mens"* Ach, ze weten alletwee dat ze samen verder willen, en als de rest van de familie dezelfde mening is toegedaan als vader Van Erp, trouwen ze in november 1958.

Rein en Anna van Rossum verhuizen naar het kleine huis en Leonard en Mien betrekken 'de Wildse hut'. Voor kleine Maria had het niet mooier kunnen lopen: voortaan woont haar grote vriendin bij haar op Het Wild en vanaf het eerste moment refereert Mien aan de kleine meid als 'ons' Maria. Het gezin groeit tot zeven kinderen en zonder dat ze het zich bewust zijn, leven ze in een paradijsje. De boerderij en de omgeving lijken erop ingericht om het kinderen naar de zin te maken. Zo maakt Leonard bijvoorbeeld een lange schommel in de koeienstal, waarop de kinderen zich vermaken als hij de beesten melkt of voedert.

Alles gedijt in deze omgeving, ook Mien. Er is maar één klein probleem: Mien ziet een leven als kasteleins echt niet zitten en steekt dat niet onder stoelen of banken. Desgevraagd legt ze uit: *"Laat mij maar een paar schuren varkens verzorgen. Als die gevoederd zijn zitten ze vol en zijn ze tevreden. Als 'ze' in een café 'volzitten', begint de ellende pas"*.

De Wildse school

Leonard en Mien maken ook mee dat er een school komt op Het Wild. Een noodschool weliswaar, met maar drie lokalen, maar toch! Het is een van de belangrijkste verworvenheden van de Wildse bevolking. Er is lang voor gelobbyd, vergaderd en geschreven maar uiteindelijk is het dan toch gelukt. Ze zijn ervan overtuigd dat dat de verdienste is van Henk Beusenkamp, destijds adjudant in het leger, die onvermoeibaar bleef vasthouden aan de plannen, waar anderen het hoofd allang in de schoot hadden gelegd.

De school - een noodschooltje dat slechts vijf jaar mag blijven staan - wordt gebouwd onder aan de dijk, waar Het Wild overgaat in de Krommenhoek. Leonard neemt als voorzitter zitting in het eerste bestuur. De Wildse kinderen krijgen er les van juffrouw Vleer en later van juffrouw Oberhollenzer. De Wildse bevolking is er heel gelukkig mee, als het bestaan van de school ook nog eens verlengd wordt met vijf jaar. Maar na die vijf jaren verdwijnt de

school definitief en gaat het kleine groepje kinderen in de Kruisstraat of in Maren naar school.

De Wildse ouders zien zich gesteld voor een groot probleem, want hoe krijg je elke dag je kinderen veilig naar een goede school? Uiteindelijk hakken ze gezamenlijk de knoop door en besluiten ze te kiezen voor de school in Maren. Ze leggen geld bij elkaar en kopen een busje, waarmee ze om beurten hun kinderen naar school brengen. Als ze ontdekken dat er in Teeffelen een soortgelijke situatie bestaat, waar de gemeente financieel bijdraagt, gaan ze praten met de nieuwe burgemeester van Lith. Het resultaat is éénmalig een nieuwe bus die eigendom is van een nieuw opgerichte stichting, waarvan alle ouders lid zijn. De gemeente betaalt de verzekering en belasting, de stichting betaalt het onderhoud. De bus mag uitsluitend ten behoeve van de kinderen rijden binnen de eigen gemeente en de chauffeur moet altijd uit de groep ouders komen. Strakke regels, dat wel, maar de Wildenaren kunnen ermee leven, omdat ze van oudsher een sterke gemeenschapszin hebben.

Bijnamen

Leonard handelt in zaad en houdt de beestjes en de teelt rond het huis bij. Mien zorgt voor het huishouden en maakt de rekeningen voor de zaadhandel. Omdat ze niet van hier is, kent ze sommige Wildenaren alleen maar bij hun bijnaam en regelmatig moet ze naar buiten om aan haar echtgenoot te vragen wie wie is. Zo leert ze op de duur wie 'De Kopperse' is, 'de Stoale', 'd'n Bok', 'de Pruis'

of 'Nol van Friedjes'. Dat leidt soms tot hilarische conversatie: "*Christ de Pruis, die kende toch wel? Dè is de mins van Dien Koek!*" (het echtpaar Christ van Rossum en Dien Heijmans). Maar uiteindelijk zien de rekeningen er altijd netjes uit met de werkelijke naam van de klant erboven.

Omzien in tevredenheid

Leonard en Mien kunnen terugzien op een rijk leven. Zeven gezonde kinderen, vijftien kleinkinderen en inmiddels ook al bijna zes achterkleinkinderen. Ze zijn allemaal goed gezond, en elk van hen heeft zijn of haar plekje in de maatschappij gevonden. Leonard en Mien zelf komen niet vaak meer buiten Het Wild. Waarom zouden ze ook? Het grootste deel van de familie woont dichtbij, behalve de jongste dochter, die een hotel runt in Portugal en haar ouders al vaak heeft uitgenodigd voor een vakantie. Leonard geeft ruiterslijk toe, dat hij dat niet durft, in een vliegtuig stappen, dus is hij blij met elk bezoek dat zijn dochter aan Nederland brengt. Trots laat hij op een zonnige middag het tegeltableau zien dat zijn schoonzoon ontwierp en in Portugal liet maken. Ook het huisnummer en de aardewerk buitenlamp komen uit Portugal. Het blijft dus bij telefoneren. Wel gaan Leonard en Mien er af en toe op uit met hun zoon Rein, die een vakantiehuis heeft onder de rook van Rotterdam aan de Bergse Plassen. Alles gaat daar per boot en nog lekker langzaam. Al dat moderne en snelle is aan Leonard en Mien niet besteed. Toch is het elke zondag nog een drukte van belang met de kinderen en kleinkinderen. Het huis van Leonard en Mien lijkt dan wel de zoete inval, maar dat is het soort drukte dat ze nog lang hopen te hebben.

Een nieuwe Wildse Hut

De ouders van Leonard, Rein van Rossum en zijn echtgenote Anna van der Dussen waren de laatste kasteleins in de oude 'Wildse hut'. De nieuwe 'Wildse hut' werd gebouwd rond 1950, waar een broer en schoonzus van Leonard – Rein en Toos – de scepter zwaaiden. Zij hadden geen kinderen en waren beide geknipt voor het horecavak. Heel veel mensen in de verre omgeving van Het Wild bewaren goede herinneringen aan de uurtjes die ze doorbrachten aan de bar bij Rein en Toos. Tegenwoordig wordt 'de Wildse hut' gerund door Henri van Rossum, een zoon van Leonards broer Jo. Het is er nog altijd even druk, is het niet met darters of biljarters, dan wel met feestavonden, borrels en partijen, of gewoon met de vele wandelaars en fietsers die het terras van 'de Wildse hut' als rustpunt gebruiken. Henri wist nog lang de oude sfeer te bewaren, maar er zijn definitieve plannen voor een 'makeover'. Dat de gemeenschapszin op Het Wild nog altijd groot is, bewijst het feit dat er wel veertig paar helpende handen zijn, op het moment dat de werkzaamheden beginnen. Het ziet er dus naar uit dat 'de hut' ook in de 21e eeuw nog altijd het middelpunt van Het Wild zal zijn. Voor Leonard en Mien blijft de voormalige Wildse hut de mooiste plek op aarde. Hier zijn ze nog steeds gelukkig en gezien hun gezonde manier van leven én het feit dat ze omringd worden door in de buurt wonende kinderen en kleinkinderen, zal dat nog lang zo blijven.

